

Mandatul imperativ și democrația: o considerație asupra regimului românesc

[Imperative mandate and democracy: considerations for the Romanian democracy]

Roberta OGARU

Abstract

As the history of political ideas shows, the discussion of the imperative mandate is part of the debate about democracy. Starting from the theories of sovereignty, passing through the theory of the representative mandate with its models, the present text shows that, although despised by constitutionalism, the imperative mandate under certain conditions and the instruments similar to the imperative mandate can even be beneficial for democracy in general, and for the Romanian democracy in particular. The article aims to show that the imperative mandate can subsist in various procedures of democratic control and that in the Romanian case, an opening of the debate about the delegate-type representation and even the recall-type instrument would be required.

Keywords: mandatul imperativ, mandatul reprezentativ, sistem electoral, România

Introducere

Mandatul imperativ al legiuitorului în opoziție cu mandatul reprezentativ nu se bucură de susținerea morală și nici conceptuală a cercetătorilor în știința politică. Dezbaterile constituționale înfierează și acestea mandatul imperativ. Totuși, deși nu are o reputație bună, acest instrument politic în mâinile alegătorilor și nu al partidelor, poate deveni un instrument cu adevărat democratic. În plus, există și alte forme, mai ușoare, ale mandatului imperativ, precum modelul de reprezentare de tip delegat, care deopotrivă poate aduce contribuții la creșterea calității democrației. În continuare, articolul de față își propune să arate sorgintea democratică a conceputului de mandat imperativ, să arate că, mai ales, constituționalismul este ferm în privința refuzului de a considera mandatul imperativ drept de natură democratică și să arate că în România discuțiile despre mandatul imperativ ar putea aduce beneficii pentru democrație.

Teorii ale suveranității

Pentru a fi înțeleasă natura mandatului parlamentarului, este necesară așezarea sa în contextul teoriilor filosofice care i-au stat la bază; este vorba despre teoriile suveranității.

Există două teorii fundamentale privitoare la democrația de astăzi, aflate în opoziție: suveranitatea populară și suveranitatea națională. O teorie din care mandatul reprezentativ își trage proveniența este doctrina suveranității populare a lui Jean Jacques Rousseau, dezvoltată în *Contractul Social*¹ Primul corolar al acestei doctrine este sufragiul universal, conform căruia fiecare are dreptul de a alege, al doilea este democrația directă și al treilea corolar este puterea celor din adunări, toate aflându-se în interdependență. Sub auspiciul acestei viziuni, mandatul devine imperativ, parlamentarii fiind văzuți ca reprezentanți ai unui grup specific de cetățeni, a unei circumscripții.² Argumentele suveranității populare au fost însușite de vocile socialiste din Europa Centrală și de Est, pentru a justifica adoptarea mandatului imperativ.³

A doua teorie, cronologic precedentă celei dintâi, este doctrina asupra suveranității a lui Montesquieu, care atribuie suveranitatea poporului înglobat într-un singur trup, sub denumirea de națiune, începând cu secolul al XIX-lea. După Montesquieu, suveranitatea aparține corpului politic al națiunii ca întreg, iar una din caracteristicile sale este indivizibilitatea. Reprezentantul este mandatar al întregii națiuni și nu răspunde cu titlu individual în fața celor ce l-au ales.⁴

Parlamentarul – reprezentantul națiunii sau al circumscripției

Fiind un subiect ce s-a bucurat de foarte multă atenție, există o sumedenie de descrieri asupra reprezentanților. În general, orice încercare de descriere a reprezentanților este atașabilă unei teorii de model de reprezentare. Cheia înțelegerii modelului de reprezentant trebuie înțeleasă în relație cu cetățenii, cu circumscripția, cu statul și cu națiunea.

Literatura de specialitate abundă în texte de reflecție filosofică și în cercetări referitoare la conceptul de reprezentare politică. Dintre aceștia, Hanna Pitkin are meritul de a fi mutat centrul conceptului de reprezentare dinspre relația interpersonală și de comunicare între reprezentant și circumscripție, spre o relație mult mai complexă, răspândită de-a lungul întregii suite de structuri instituționale. Pitkin definește reprezentarea politică ca un „aranjament instituționalizat, public” în care „reprezentarea nu apare dintr-o singură acțiune a oricărui participant, ci din totalitatea structurii și funcționării sistemului”.⁵ Pitkin distinge

---

¹ Jean Jacques ROUSSEAU, *Contractul social*, traducere de H.H. Stahl, Antet XX Press, Prahova, 2005.

² Jacque VELU, *Droit public*, volume 1, *Le statui de guvernants*, Brussels, Bruylant, 1986, pp. 71, 72.

³ Marc van der HULST, *The parliamentary mandate: a global comparative study*, Inter-Parliamentary Union, 2000, p. 7.

⁴ La Brède et de MONTESQUIEU, *De l'esprit des lois*, GF Flammarion, Paris, 1979, p. 131.

⁵ Hanna Fenichel PITKIN, *The Concept of Representation*, University of California, Berkeley, 1967, pp. 221-222.

două concepte privind reprezentarea, reprezentarea ca *standing for* (a sta în locul unei persoane, votantului, aici) și reprezentarea ca *acting for* (a acționa în locul altei persoane, alegătorului, aici). Reprezentarea de tip *standing for* este mai mult formală și presupune doar prezența reprezentantului în parlament, în vreme ce reprezentarea de tip *acting for* se referă la măsura în care reprezentantul răspunde și acționează conform intereselor și preferințelor celor care l-au ales. Reprezentarea văzuă ca *acting for* (a acționa pentru) a dat naștere unor dezbateri privitoare la modul ideal de a reprezenta. Astfel, au apărut modelele de tip *trustee* (mandatar sau împuternicit să ia decizii în locul alegătorului) și de tip *delegat* (delegat de către alegător să aplice o agendă prestabilită). Modul *trustee* a fost propus de Edmund Burke și consfințit prin intermediul unui discurs „Speech to the Electors of Bristol at the Conclusion of the Poll”, în care se adresează celor care l-au ales. Modelul propus de Burke estompează funcția de reprezentare a preferințelor cetățenilor țării, în detrimentul unei funcții de deliberare în interesul cetățenilor, din poziția de membru al Parlamentului, deoarece, spune el, „Parlamentul nu este un *congres* (cu sensul de reuniune) de ambasadori din interese diferite și ostile; care interesează fiecare trebuie să mențină, ca agent și avocat, împotriva altor agenți și avocați; dar parlamentul este o adunare *deliberativă* a unei singure națiuni, cu *un singur* interes, cel al întregului; unde, nu scopurile locale, nu prejudecățile locale, ar trebui să ghideze, ci binele general, care rezultă din rațiunea generală a întregului. Îți alegi într-adevăr un membru; dar când l-ai ales, nu este membru al Bristolului, ci este membru al *parlamentului*. [traducere proprie].” Al doilea model, cel de delegat, face ca parlamentarul să se constituie în depozitarul și exponentul unor preferințe, interese sau necesități, fie ale tuturor cetățenilor țării, după modelul propus de James Madison, unul dintre părinții Constituției americane,⁶ fie, cu precădere, ale circumscripției care l-a ales, așa cum susține Anthony Downs.⁷ Conform acestui model, reprezentanții iau vocea celor care nu sunt prezenți. Ulterior, a apărut un al treilea mod, al *politicianului*, care este o mixtură între primele două modele, *trustee* și *delegat*, fiind asociată cu carierele de politicieni, în care reprezentanții se comportă aproape oricum îi ajută să fie realeși.⁸

Dilema mandatului reprezentativ *versus* mandatul imperativ poate fi înțeleasă în cheia alegerii unui tip de suveranitate și a unui model de reprezentare politică. Suveranitatea națională și modelul *trustee* fac imposibilă atașarea instrumentelor asociate mandatului

---

⁶ James MADISON, Alexander HAMILTON, John JAY, *The Federalist Papers*, Ed. Isaac KRAMNICK, Penguin, Harmondsworth, 1987, pp. 45-46.

⁷ Anthony DOWNS, *An economic theory of democracy*, Harper, New York, 1957.

⁸ Nancy Lou SCHWARTZ, *The blue guitar: political representation and community*, The University of Chicago Press, p. 25.

imperativ, în timp ce suveranitatea populară și modul de tip delegat încurajează instrumente de control, care să țină parlamentarii conectați la interesele și preferințele cetățenilor și ai circumscripției în particular.

Teoriile mandatului reprezentativ și mandatului imperativ

Democrația de astăzi este o democrație reprezentativă, denumită indirectă. Democrația reprezentativă presupune divizarea cetățenilor în circumscripții pe criteriul geografic, circumscripții care vor trimite unul sau mai mulți reprezentanți în adunarea legislativă.⁹ Relația dintre democrație și reprezentarea politică ajunge până într-acolo încât autori recenți, ca David Plotke, au așezat semnul aproape egal între acestea.¹⁰

Ce este un mandat? Mandatul este o împuternicire de autoritate către cineva pentru a face ceva specific în numele acelei persoane.¹¹ Mandatul poate fi văzut ca un contract sau un cvasi contract între reprezentant și electorat, în care mandatarul este nevoit să-și onorează promisiunile.¹² Abordarea contractualistă este atașabilă modelului delegat și se găsește mai ales în știința politică, în vreme ce dreptul constituțional exclude, de obicei, conceperea relației dintre parlamentari și cetățeni ca una contractuală.¹³ În logica contractuală, mandatul poate fi revocat, iar în logica mandatului în numele întregii națiuni, orice încercare de a face imperativ mandatul este nulă.

Mandatul este reprezentativ în concordanță cu, mai ales, conceputul de suveranitate națională. Reprezentanții aleși se bucură de independență totală față de electorat. Reprezentanții nu sunt obligați să sprijine deciziile propriului partid, dacă afectează interesul său. În situația în care este dat afară din partid, nu își pierde mandatul. În acest sens, Jean Manin îl critică pe Joseph Schumpeter, pentru faptul că face din teoria democrației o teorie elitistă, anulând, în acest fel, însăși esența democrației, aceea de a fi totuși un regim în care poporul are puterea, deși indirect. Schumpeter spune că, în democrație, cetățenii nu guvernează indirect, ci îi aleg pe indivizii care să pună în practică voința lor.¹⁴ Astfel, dacă raționamentul mandatului reprezentativ este dus până într-acolo încât nu se ține cont deloc de

---

⁹ Andrew REHFELD, *The Concept of Constituency. Political Representation, Democratic Legitimacy, and Institutional Design*, Cambridge University Press, New York, 2005, p. 36.

¹⁰ David PLOTKE, "Representation is Democracy", *Constellations*, Volumul 4, pp. 19–34, aprilie 1997.

¹¹ David ROBERTSON, *The Routledge Dictionary of Politics*, a treia ediție, Londra și New York, Routledge, 2004, pp. 430.

¹² Roger SCRUTON, *The Palgrave Macmillan Dictionary of Political Thought*, Third Edition, 2007, p. 416.

¹³ Mihai CONSTANTINESCU, Ioan MURARU, *Drept parlamentar*, Gramar, București, 1994, pp.57-62.

¹⁴ Joseph SCHUMPETER, *Capitalism, Socialism, and Democracy*, a 3-a ediție, Harper Torchbooks, New York, 1962, p. 250.

interesele și preferințele cetățenilor, fără a se lua în calcul că pot fi diferite de cele ale reprezentantului, se anulează însăși democrația.

Un argument deseori invocat în defavoarea mandatului imperativ este constituit de faptul că acest tip de mandat este unul susținut de către părinții comunismului și mai ales de către Karl Marx.¹⁵ Și aceasta cel puțin teoretic.

Instrumentele mandatului imperativ

În ce măsură un parlamentar este independent față de cei care l-au ales și cum pot aceștia să-l sancționeze? Mandatul reprezentativ are numai un singur instrument de sancțiune: alegerile, care, susțin autori ca John Gastil, nu sunt suficiente pentru a-i trage la răspundere pe aceia care și-au înșelat așteptările și promisiunile de-a lungul unui mandat întreg.¹⁶

Instrumentele exercitării mandatului sunt foarte variate, de la procedura de tip *recall*, la pierderea directă a mandatului în cazul migrării la alte partide politice. Pierderea automată a statului de parlamentar, dacă acesta decide migrarea spre alt partid politic, este o măsură extremă a mandatului imperativ, care se îndepărtează de principiile unui regim democratic, ducându-l în sfera autoritarismului.

Eliminarea parlamentarului din funcție, înainte de expirarea mandatului la cererea celor care l-au ales sau a partidului, este unul dintre instrumentele mandatului imperativ. Logica instrument denumit *recall* pleacă de la responsabilitatea asumată a parlamentarului în fața electoratului și în fața propriului partid. Revocarea le permite votanților să înlăture sau să concedieze o persoană publică din funcția sa, prin intermediul unei petiții semnată de un anumit număr de cetățeni, cerând un vot pentru continuarea oficialului în funcție. Procedura de revocare cere, de obicei, aproximativ 25% de semnături din numărul celor care au votat la ultimele alegeri, după care se organizează alegeri speciale pentru ocuparea postului rămas vacant. Revocarea diferă de procedura de punere sub acuzare prin faptul că nu legislativul, ci cetățenii, inițiază alegerile și determină rezultatul final, prin vot. Este un proces pur politic, nici măcar semijuridic.¹⁷

Trebuie spus că procedura de tip *recall* nu este asociată întotdeauna, în primul rând, mandatului imperativ, ci este abordată ca un instrument al democrației (semi)directe, alături

---

¹⁵ Bruno LEIPOLD, „Marx’s Social Republic: Radical Republicanism and the Political Institutions of Socialism”, în Bruno Leipold, Karma Nabulsi și Stuart White (coord.), *Radical Republicanism: Recovering the Tradition’s Popular Heritage*, Oxford, 2020.

¹⁶ John GASIL, *By Popular Demand. Revitalizing Representative Democracy through Deliberative Elections*, University of California Press, 2000, pp. 32-40.

¹⁷ Thomas E. CRONIN, *Direct democracy: the politics of initiative, referendum and recall*, Harvard University Press, 1989, p. 2.

de referendum și de inițiativa legislativă. În acest sens, *recall*-ul intră în logica suveranității populare a lui Rousseau, care a așezat bazele teoretice ale conceputului de mandat imperativ.

Recall-ul constituie un instrument al democrației semidirecte, grefat pe democrația reprezentativă și, într-un sens mai larg, o expresie a democrației participative. A doua jumătate a secolului al XX-lea adăpostește un interes crescut pentru democrația participativă și democrația semidirectă, datorită încercărilor democrațiilor consolidate de a găsi noi mijloace de a implica cetățeanul în procesul de elaborare a politicilor publice și din necesitatea de a anima și revitaliza relația dintre guvernanți și guvernați, ca urmare a deficitului democratic înregistrat în ultima vreme.¹⁸ Totuși, dacă referendumul și inițiativa legislativă reprezintă forme de participare politică constructivă, ce țin de democrația deliberativă, procedura de tip *recall* este o formă de sancționare a reprezentanților.

Procedura *recall* are rolul de a da mai multă răspundere acțiunilor aleșilor, crescând astfel gradul de răspundere (*accountability*). În cazul acestei proceduri există riscul abuzurilor, din partea partidelor politice, de unde impunerea unor restricții, cum este procentul semnatarilor petiției de cel puțin 25% dintre alegători. În Statele Unite ale Americii, există o tendință de facilitare a procedurii, prin reducerea numărului de semnături.¹⁹

Democrații care interzic mandatul imperativ

Până în anii '90, mandatul imperativ a fost o regulă în țările socialiste, dar după căderea comunismului a supraviețuit doar în Belarus. În prezent, este o excepție în cele mai multe țări. Există în multe dintre țările aflate în curs de dezvoltare, ca de pildă Indonezia, Cuba, Fiji, Namibia, Seychelles. De asemenea, se găsește și în Bundesrat, camera superioară a Germaniei, a căror membri sunt aleși de către landuri, față de care aceștia trebuie să rămână loiali. Marc van der Hulst consideră că mandatul reprezentativ nu este suficient *per se* pentru funcționarea democratică a parlamentului. În mod greșit, spune acesta, s-a asociat mandatul imperativ strict cu autoritarismul și mandatul reprezentativ cu democrația. Ba chiar mai mult, el consideră că generalizarea mandatului reprezentativ are, mai degrabă, o explicație practică, decât ideologică, aceea că mandatul imperativ polarizează, în vreme ce acela reprezentativ încurajează consensul.²⁰

---

¹⁸ Robert E. GOODIN, Hans-Dieter KLINGEMANN (coord.), *Manual de Știință Politică*, Traducere de Irina Ana Kantor, Ramona Careja, Ileana-Cristina Stănuș, Olivia Todorean, Cosmin-Gabriel Marian, Mirela Nemeș, Andreea-Ioana Cozianu, Polirom, Iași, 2005, p. 305.

¹⁹ David ROBERTSON, *The Routledge Dictionary of Politics*, a treia ediție, Londra și New York, Routledge, 2004, pp. 420-421.

²⁰ M. HULST, *op.cit.*, p. 9-11.

În cele mai multe țări, mandatul imperativ este interzis. Mandatul imperativ a fost interzis în Franța, în Constituția Republicii a V-a, care stipulează că „mandatul imperativ este nul”. Constituție după care de altfel România s-a și inspirat. Alături de Franța și România, țări ca Andora (articolul 53), Armenia (articolul 66), Croația (articolul 74), Franța (articolul 27), Germania (articolul 38), Italia (articolul 67), Lituania (articolul 59), România (articolul 69), Spania (articolul 67), Bulgaria, Danemarca, Polonia, Coreea de Nord, Sengal, Spania și chiar Parlamentul European, au interzis mandatul imperativ. Constituția Germaniei stipulează că membrii Bundestagului „să nu fie constrânși de orice ordin sau instrucțiune și trebuie să se comporte conform propriei conștiințe.”²¹ În Macedonia există aceeași precizare legată de conștiință. Unele constituții chiar precizează că parlamentarii nu-și reprezintă circumscripția sau districtul, ci națiunea ca întreg; sunt țări ca Belgia, Franța, Turcia. Totuși, mandatul de parlamentar este subiectul unor excepții, precum cea din Regatul Unit, unde parlamentarii reprezintă circumscripția în care au fost aleși, fără a fi însă constrânși în vreun fel. În Europa, mandatul imperativ nu și-a mai găsit locul, cu excepția Ucrainei, care a introdus în 2004 un amendament la Constituție prin care transformă mandatul reprezentativ într-un mandat imperativ. Astfel, dacă un parlamentar își părăsește partidul sub umbrela căruia a câștigat alegerile, își pierde mandatul. Sancțiunea constituțională a apărut ca o necesitate în fața unui fenomen de migrație politică accentuat.

State care aplică mandatul imperativ

Instrumentul se găsește încă în țări ca Indonzia, Cape Verde, Cuba, Fiji. Însă există țări ca Etiopia, Gabon, Lao, Filipine și Zambia, care, deși au ales cu specificație constituțională mandatul reprezentativ, au introdus și procedura de tip *recall*.

Cu precădere, mandatul imperativ se găsește în democrațiile în care organizarea administrativ-teritorială este una de tip federal. În situațiile de acest gen, logica este ca parlamentarii aleși să reprezinte regiunile, să o facă în conformitate cu interesele acestora. Însă acest raționament ce ține de reprezentarea regiunilor nu este departe de raționamentul în care un parlamentar reprezintă o circumscripție. Discuțiile despre mandatul reprezentativ în Marea Britanie, au avut loc discuții privitoare la introducerea acestui instrument, pe fondul dezbaterilor ce vizau reforma instituțională a parlamentului.

---

²¹ M. HULST, *op.cit.*, p. 10.

Poziția Consiliului Europei

În privința Ucrainei, Consiliul Europei a formulat, în 2007, rezoluția numărul 1549, intitulată “Funcționarea instituțiilor democratice în Ucraina”, privind introducerea mandatului imperativ în Ucraina”. Rezoluția a condamnat prevederea constituțională din Ucraina, care duce la pierderea mandatului de parlamentar, în situația migrării spre un alt partid politic, decât cel sub umbrela căruia a fost ales.

România între mandatul reprezentativ și mandatul imperativ

Dezbaterea în România despre introducerea unor instrumente ce țin de mandatul imperativ a avut loc în contextul aceluiași fenomen ca în Ucraina, migrația politică, și în contextul discuțiilor largi despre o reformă constituțională. Sistemul multipartidist, de multe ori fără partid dominant, a favorizat acest fenomen din necesitatea formării majorității parlamentare.

Constituția României interzice mandatul imperativ în articolul 69, care prevede că „(1) În exercitarea mandatului, deputații și senatorii sunt în serviciul poporului. (2) Orice mandat imperativ este nul.” În România s-a optat încă din 1990 pentru conceperea suveranității ca fiind a națiunii și pentru un mod de reprezentare de tip *trustee*; dovezile sunt date de primul articol al Constituției, care precizează că România este un stat național, și de faptul că a existat o preferință postcomunistă pentru scrutinul de reprezentare proporțională, fie în forma sa clasică, fie în forma sa mixtă combinată cu așa-numitul colocvial „uninominal” în perioada 2008-2015. Totuși, adoptarea, în 2008, a scrutinului mixt proporțional, cu alegerile desfășurându-se în circumscripții uninominale, dar combinând atât o formulă majoritară (de tip absolut) de alocare a mandatelor cu alte două formule proporționale (Hare, la nivelul județelor, și d’Hondt, la nivel național), a apropiat modul de reprezentare a parlamentarului român de un mod de reprezentare de tip delegat, care presupune și un control mai mare al cetățenilor față de activitatea propriilor reprezentanți. Competiția electorală, ca și reprezentarea de tip delegat, s-a desfășurat la nivelul colegiilor electorale. Foarte repede însă, în 2015, România a renunțat la acest mod de reprezentare politică, mixt, ca și sistemul electoral, dar cu mult mai apropiat celui de tip delegat. Dezbaterea publică de atunci, așa cum este aceasta înfățișată de mass-media, a arătat interes tt mai redus față de modelul de reprezentare politică de tip delegat după anomaliile înregistrate de rezultatele electorale din 2012.

În mod evident, dezbaterea a fost abandonată deoarece sistemul electoral inventat, practic, de legiuitorii români în 2007-2008 a fost un eșec. Guvernanții români au vrut atunci

să răspundă unei cereri populare și electorale crescute de a adopta „sistemul uninominal”, dar și-au dorit să rămână cu beneficiile alocării proporționale. Întâmplarea a făcut ca la guvernare atunci să fie un partid mic spre mijlociu, Partidul Național Liberal, care era al treilea în preferințele românilor conform sondajelor. Un sistem electoral „uninominal” real, adică un sistem care să desfășoare alegeri în circumscripții cu un singur mandat și să aloce mandatul respectiv utilizând o formulă majoritară în două tururi sau pluralitară (cine ia cele mai multe voturi, acela câștigă mandatul), ar fi adus prejudicii electorale grave PNL. De aici, formula de consens la care PNL a căzut, de a da grefa circumscripțiile electorale cu un singur mandat utilizând formula de majoritate absolută (50%+1) peste sistemul proporțional deja existent. Sistemul a fost inventat la masa negocierilor politice și nu a fost un sistem conceput de oamenii de știință specializați pe sisteme electorale. Sistemul a avut numeroase anomalii, precum *overhang seats* (mandatele în plus), adică, mandate alocate peste numărul celor stabilite. Însă aceste mandate au fost rezultatul unei inginerii electorale proaste, nu rezultatul unui eșec al tipului de sistem electoral care desfășoară alegerile în circumscripții cu un singur mandat în general. Însă, de atunci, eșecul sistemului mixt proporțional inventat la masa negocierilor partidelor politice a fost văzut în România ca un eșec al acestui tip de sistem în general. Și, implicit, odată cu acest eșec, și mandatul reprezentativ de tip delegat a devenit unul aproape nedezirabil.

În fine, un sistem electoral cu vot preferențial sau un sistem electoral care să aloce un singur mandat per circumscripție ar duce România mai aproape de modelul de reprezentare de tip delegat, care are mai multe elemente în comun cu mandatul imperativ. Modelul de tip delegat nu conduce în mod necesar la scăderea migrației politice, ci conduce de multe ori la o satisfacție a alegătorilor mai mare față de regimul politic, în care votanții se consideră ca având mai multă putere (*empowerment*) care, în definitiv, se apropie mai mult de esența democrației. Există voci proeminente, precum cea a lui Matthew S. Shugart, care chiar consideră că sistemul electoral, ca instituție fundamentală a unei democrații, poate intra într-o criză ce poate conduce la reformă, atunci când sistemul electoral este unul extrem pe una dintre dimensiuni, *interparty* (între partide) și *intraparty* (în cadrul partidului).²² Pe scurt, relevant pentru cazul românesc este faptul că Shugart demonstrează că un sistem electoral, având liste închise de partid, care nu încurajează deloc competiția în cadrul partidului, are un risc crescut de a fi reformat din cauza efectelor dăunătoare pe termen lung asupra sistemului

---

²² Matthew Soberg SHUGART, „“Extreme” Electoral Systems and the Appeal of the Mixed-Member Alternative” în Matthew Soberg SHUGART și Martin P. WATTENBERG (coord.), *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*, Oxford University Press, 2003; M. S. SHUGART, „Electoral “efficiency” and the move to mixed-member systems,” *Electoral Studies*, vol. 20, nr. 2, 2001, pp. 173-193.

politic, mai ales din cauza lipsei de mijloace de tragere la răspundere partidele politice. Shugart este un mare susținător al sistemelor mixte. Reitez, sistemul electoral românesc din 2008 a fost unul mixt de compensare proporțională, însă partidele au forțat ingineria dorită în detrimentul oricărui sfat tehnic venit din partea specialiștilor.

Mandatul imperativ a fost dezbătut în România ca instrument de control al partidului asupra propriului membru, cum de altfel s-a aplicat pentru reprezentanții la nivel local. Însă dezbateră despre mandatul imperativ văzută în contextul dezbaterii despre migrația politică este una chiar periculoasă pentru cazul românesc, pentru că înseamnă a conferi putere politică partidelor, adică actorii care deja au o putere foarte mare. Și înseamnă, în termenii discuției propuse de Shugart, să consolidezi nu mandatul de tip delegat, ci dimensiunea *interparty* de competiție, și deci să faci dintr-un sistem electoral extrem unul și mai extrem, punând astfel în pericol și mai mult reprezentarea politică. Desigur, în România, va mai exista multă vreme riscul clientelismului politic, care și acesta poate la fel de bine submina democrația,²³ precum o face un sistem electoral extrem care nu are dimensiunea competiției în cadrul partidului. Totuși, dezbateră despre mandatul imperativ și cea despre reprezentarea de tip delegat nu ar trebui închise odată cu un eșec al unui sistem electoral construit nu de inginerii specialiști în științe politice, ci de interesele negociate ale partidelor politice.

Concluzie

Dezbateră despre mandatul imperativ, conform istoriei ideilor politice, este una de sorginte democratică. Dacă astăzi democrația reprezentativă înfierează acest tip de mandat, nu știm ce ne rezervă ziua de mâine. Cât privește România, o dezbateră despre instrumentele asociate mandatului imperativ, cum este *recall*-ul, sau cele care să favorizeze reprezentarea de tip de delegat ar putea constitui începutul unei traseu instituțional nou și mai democratic.

Bibliografie:

CONSTANTINESCU, Mihai, MURARU, Ioan, *Drept parlamentar*, Gramar, București, 1994.

CRONIN, Thomas E., *Direct democracy: the politics of initiative, referendum and recall*, Harvard University Press, 1989.

DOWNS, Anthony, *An economic theory of democracy*, Harper, New York, 1957.

EISENSTANDT, Shmuel N. și RONIGER, Luis. *Patrons, Clients, and Friends. Interpersonal Relations and the Structure of Trust in Society*, Cambridge University Press, Cambridge, 2012.

---

²³ Shmuel N. EISENSTANDT și Luis RONIGER. *Patrons, Clients, and Friends. Interpersonal Relations and the Structure of Trust in Society*, Cambridge University Press, Cambridge, 2012.

- GASIL, John, *Popular Demand. Revitalizing Representative Democracy through Deliberative Elections*, University of California Press, 2000.
- GOODIN, Robert E., KLINGEMANN, Hans-Dieter (coord.), *Manual de Știință Politică*, Traducere de Irina Ana Kantor, Ramona Careja, Ileana-Cristina Stănuș, Olivia Todorean, Cosmin-Gabriel Marian, Mirela Nemeș, Andreea-Ioana Cozianu, Polirom, Iași, 2005.
- HULST, Marc van der, *The parliamentary mandate: a global comparative study*, Inter-Parliamentary Union, 2000.
- LEIPOLD, Bruno, „Marx’s Social Republic: Radical Republicanism and the Political Institutions of Socialism”, în Bruno Leipold, Karma Nabulsi și Stuart White (coord.), *Radical Republicanism: Recovering the Tradition’s Popular Heritage*, Oxford, 2020.
- MADISON, James, HAMILTON, Alexander, JAY, John, *The Federalist Papers*, Ed. Isaac KRAMNICK, Penguin, Harmondsworth, 1987.
- MONTESQUIEU, La Brède et de, *De l’esprit des lois*, GF Flammarion, Paris, 1979.
- PITKIN, Hanna Fenichel, *The Concept of Representation*, University of California, Berkeley, 1967, pp. 221-222.
- PLOTKE, David, “Representation is Democracy”, *Constellations*, vol, 4, 1997, pp. 19–34.
- REHFELD, Andrew, *The Concept of Constituency. Political Representation, Democratic Legitimacy, and Institutional Design*, Cambridge University Press, New York, 2005.
- ROBERTSON, David, *The Routledge Dictionary of Politics*, a treia ediție, Londra și New York, Routledge, 2004.
- ROBERTSON, David, *The Routledge Dictionary of Politics*, a treia ediție, Londra și New York, Routledge, 2004.
- ROUSSEAU, Jean Jacques, *Contractul social*, traducere de H.H. Stahl, Antet XX Press, Prahova, 2005.
- SCHUMPETER, Joseph, *Capitalism, Socialism, and Democracy*, a 3-a ediție, Harper Torchbooks, New York, 1962.
- SCHWARTZ, Nancy Lou, *The blue guitar: political representation and community*, The University of Chicago Press.
- SCRUTON, Roger, *The Palgrave Macmillan Dictionary of Political Thought*, Third Edition, 2007.
- SHUGART, Matthew Soberg, ““Extreme” Electoral Systems and the Appeal of the Mixed-Member Alternative.” (2003), în M. S. Shugart și Martin P. Wattenberg (coord.), *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*, Oxford University Press, 2003
- SHUGART, Matthew Soberg, „,Electoral “efficiency” and the move to mixed-member systems,” *Electoral Studies*, vol. 20, nr. 2, 2001, pp. 173-193.
- VELU, Jacques, *Droit public*, volume 1, „Le statui de guvernământs,” Bruylant, Brussels, 1986.